

УДК 338.43

Куліш Т.В., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ СОНЯШНИКУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. Проаналізовано сучасний стан розвитку ринку соняшнику, досліджено вплив факторів макро та мікросередовища на ринок соняшнику, визначено перспективи його розвитку.

Ключові слова: соняшник, ринок, ціна, дослідження, мікросередовище, макросередовище, розвиток.

Аннотация: Проанализировано состояние развития рынка подсолнечника региона, исследовано влияние факторов макро- и микросреды на рынок подсолнечника, определены перспективы его развития.

Ключевые слова: подсолнечник, рынок, цена, исследования, микросреда, макросреда, развитие.

Annotation. As a result of market analysis sunflower region revealed his condition and trends: the size of the area, the dynamics of prices, yields, gross yield, costs, profit margins. Highlighted the region's market share in the domestic market. Analyze price dynamics during the marketing year, depending on the seasonality factor. March and April are the most price of sunflower.

The factors of the marketing environment of the market and identifies factors that provide opportunities for development and which constitute a threat. The main problems of the sunflower market and development are considerate. An analysis of the strengths and weaknesses of alternatives found that the most suitable for the development of the market of sunflower seeds is: storage and sale of sunflower seeds at competitive prices for the marketing year and the introduction of organic production that will increase the competitiveness of agricultural enterprises.

Key words: sunflower, market, price, research, microenvironment, macro-development.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день насіння соняшника – єдина прибуткова культура в аграрному виробництві України, що має стійкий попит на світовому агроринку. Наша держава займає перше місце у світі з продажу насіння соняшнику, освоївши ринки країн ЄС, Близького Сходу та Північної Африки. В Україні це виробництво щорічно збільшується, чому сприяє, перш за все, висока його ліквідність. Так, у 2013 році рентабельність виробництва насіння соняшника становила 45,1%. За структурою посівних площ соняшник займає не менше 10% від загального їхнього обсягу, що надає можливість Україні виробляти на сьогоднішній день, чверть насіння соняшника у світі. Соняшник вважається однією з небагатьох сільськогосподарських культур, яка користується високим попитом як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, дає змогу аграрним підприємствам отримувати високі прибутки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню економічної ефективності технології вирощування соняшнику присвячені роботи таких вчених як, Н.А.Бондаренка, Л.А.Манько, О.Постернака, В.М.Лисогора, О.Маслака. Проте в даній статті висвітлено сучасні тенденції розвитку ринку соняшни-

ку, вплив факторів маркетингового середовища на ринок та перспективи його росту.

Мета статті. Дслідження сучасного стану ринку соняшнику та перспективи його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Виробництво олійних культур займає одне з провідних місць в аграрному секторі держави. Одним із лідерів виробництва соняшнику є Запорізька область, яка, разом з Дніпропетровською, Донецькою та Луганською областями забезпечують майже 80% виробництва соняшника у країні. Проаналізувати економічну характеристику виробництва культури можна за допомогою аналізу основних показників виробництва та реалізації по області та співставлення цих даних з показниками країни в цілому.

Частка Запорізької області на ринку соняшнику України становить біля 10%. Посівні площі соняшника у Запорізькій області у 2012 році займають 10,15% від посівних площ під соняшник в країні. У 2008р. області належало 12,5% усього ринку виробництва соняшника, але у 2011-2012 рр. цей відсоток зменшився і становив 8,0%. На протязі аналізованого періоду ефективність виробництва насіння соняшнику в Запорізькій області підвищується. Посівні площі майже не змінилися, але обсяг виробництва проду-

кції зменшився на 10% за рахунок зниження урожайності на 10%. Обсяг реалізації збільшився на 60 %, виручка від реалізації зросла в 4 рази, що пов'язано з підвищенням цін на насіння соняшнику. Урожайність соняшника по області відхиляється від показника сере-

дньої урожайності в країні майже на 4 ц/га. Прибутковість вирощування соняшнику по області збільшується за 5 років в 6 разів, при цьому по Україні цей показник збільшився в 9 разів.

Таблиця 1

Економічна характеристика виробництва соняшнику

Показники	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2012р. до 2008 р., %
Запорізька область						
Посівні площі, га	343172	322820	338944	348485	344055	100,25
Обсяги виробництва, ц	5459959	4938295	5208455	6622859	4922533	90,15
Обсяги реалізації, ц	3529207	5052685	5745477	5291890	5740499	162,65
Урожайність, ц/га	15,9	15,3	15,4	19,0	14,3	89,93
Прибуток від реалізації, тис.грн.	93972,9	316458,1	716132,0	659885,5	569908,1	В 6,06р.
Прибуток на 1 га, грн	273,8362	980,2927	2112,833	1893,584	1656,445	В 6,0 р.
Виручка від реалізації, тис. грн	479576,0	963690,5	1706685,3	1698948,9	2038905,0	В 4,2р.
Україна						
Посівні площі, га	2563365	2707990	2977153	3258325	3388914	132,2
Обсяги виробництва, ц	43701281	43409422	48802177	62185464	61782103	141,37
Обсяги реалізації, ц	28695986	46787320	49574395	50236891	68130081	237,42
Урожайність, ц/га	17,1	16,0	16,4	19,1	18,2	106,43
Прибуток від реалізації, тис.грн.	619677,6	2599215,4	5895398,6	33107,7	7683086,1	В 12,4р.
Прибуток на 1 га, грн.	241,7438	959,832	1980,214	10,16096	2267,123	В 9,3р.
Виручка від реалізації, тис. грн	3987446,0	8877908,5	15011181,2	16200780,5	24465164,1	В 6,1р.

Отже, виробництво соняшнику в Україні за останні роки стає все більш розвинутою та прибутковою сферою. Запорізька область хоча і залишається лідером у цій галузі, але через недостатність якісних технологій, відсутність підтримки з боку держави, та недотримання основних правил сівозмін зменшує свою частку виробництва, посівних

площ, середню урожайність, а отже і розмір прибутку, який вона могла б отримувати від виробництва та реалізації соняшнику.

У зв'язку з високим попитом на насіння соняшнику і рівнем рентабельності цієї культури відбулось значне розширення посівних площ соняшнику. Тому розширення посівних площ, на жаль, супроводжується

зниженням його врожайності. Основною причиною цього вважається порушення сівозмін і скорочення періоду повернення соняшнику на місце попереднього вирощування. Це призводить до масового враження рослин хворобами, шкідниками та значного засмічення посівів бур'янами. Отже аграрним підприємствам потрібно збільшувати валовий збір не за рахунок збільшення посівних площ, а за рахунок збільшення урожайності, сівозміни, якісного селекційного насіння.

Ціна на насіння соняшнику коливається в залежності від сезонного фактору: восени в період збору врожаю соняшнику, коли пропозиція зі сторони сільськогосподарських підприємств дуже велика, ціна складає близько 250 грн/ц. В квітні - травні пропозиція насіння мінімальна, а ціни на нього максимальні. Якщо у вересні 1 ц насіння соняшника в середньому коштувала 243,5 грн., то в квітні 434,6 грн.

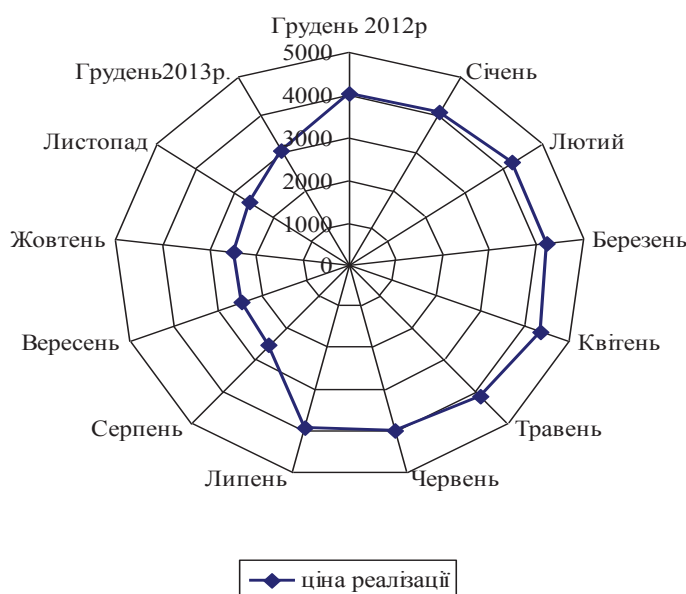

Рис. 1 Помісячна динаміка цін на насіння соняшнику за 2013 р.

Такі ціни не повною мірою задовольнятимуть інтереси сільськогосподарських виробників, адже відбулося суттєве подорожчання матеріально-технічних ресурсів. Під час цього річної весняно-посівної кампанії аміачна селітра коштувала 3,4 тис. грн./т, що на половину дорожче у порівнянні з минулим сезоном. Нітроамофоска (N16P16K16) зросла в ціні більш ніж на третину, досягнувши рівня 4,3 тис. грн/т. Пально-мастильні матеріали подорожчали теж майже на половину і зупинилися на позначці 13,2 тис. грн/т.

В результаті оцінки макро маркетингового середовища можна виділити найбільш значимі фактори ринкових можливостей: Закон України «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур» сприятиме залученню ін-

вестицій для розвитку галузі в країні; Закон України «Про внесення змін до Порядку обліку сировини, матеріалів та готової продукції на підприємствах олійно-жирової галузі Мінагрополітики України», що вимагає посилення системи контролю якості продукції на підприємстві та дозволить підвищити конкурентоспроможність; договір про зону вільної торгівлі (укр/рос) СНД; Договір, Правила, Перелік, Міжнародний документ від 18.10.2011 дає можливість розширенню зовнішніх ринків збуту продукції; Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва», що сприятиме збільшенню обсягів внутрішнього виробництва насіння соняшнику та продуктів його переробки;

Слабкі та сильні сторони альтернатив

Альтернативи	Слабкі сторони	Сильні сторони
Зберігання насіння соняшнику та реалізація за вигідними цінами на протязі маркетингового року	Наявність власного або оренда складу, даткові витрати на зберігання, послуги елеватора	Реалізація насіння соняшнику по вигідним цінам на протязі маркетингового періоду, що підвищить прибутковість аграрних підприємств
Впровадження у виробництво органічної продукції	Освоєння нових технологій вирощування, додаткові витрати, наявність кваліфікованого персоналу, пошук нових каналів збуту продукції	Освоєння нового сегменту ринку, залучення нових споживачів з високими доходами, висока ціна на продукцію дозволить отримувати високі прибутки
Кооперація аграрних товаровиробників та реалізація продукції оптимальними партіями за вигідними цінами	Пошук надійних партнерів, додаткові витрати на утримання кооперативів	Реалізація продукції по вигідним цінам, стабільний збут
Впровадження інтенсивних технологій вирощування насіння соняшнику, застосування відповідних засобів захисту, неухильне дотримання вимог чергування посівів соняшнику в полях сівозміни, використання високопродуктивних сортів та гібридів	Додаткові витрати на впровадження інтенсивних технологій (сорти, гібриди, добрива, засоби захисту рослин), залучення кваліфікованого персоналу	Збільшення обсягів продажу продукції, зниження собівартості продукції, розширення долі ринку, залучення нових споживачів.

введення експортного мита на насіння соняшнику сприятиме збільшенню переробних потужностей на внутрішньому ринку; інновація галузі сприятиме забезпеченню галузі новою технікою та розвитку органічного виробництва продукції. Найбільш значимі фактори мікросередовища, які надають можливості для розвитку ринку соняшнику є: високі вимоги до якості насіння, наявність потужних переробних підприємств, наявність зернохосвищ та елеваторів, стійкий попит на світовому агроринку, широке коло споживачів сільськогосподарської продукції.

Висновок. Проаналізувавши фактори макро та мікросередовища ринку насіння соняшнику визначили основні альтернативи вирішення проблем та реалізації можливостей. В результаті аналізу сильних та слабких сторін альтернатив виявили, що найбільш доцільно для розвитку ринку насіння соняшнику є: зберігання насіння соняшнику та реалізація за вигідними цінами на протязі маркетингового року та впровадження виробництва органічної продукції, що підвищить конкурентоспроможність аграрних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державного комітету статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Маслак О. Сучасні тенденції ринку соняшнику // Техніка і технології АПК. – 2011. №5 (8). – С.35-38.
3. Лисогор В.М. Неформалізований аналіз інноваційних механізмів державного регулювання виробництва насіння соняшнику // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. № 1. - С. 138-142.
4. Пастернак О. Перспективи ринку ріпаку і соняшнику // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. № 3. - С. 40-44.